

УДК 78.031.4(477+460):316.72

DOI 10.34064/khnum1-59.02

Мельник Вікторія Юрївна

аспірантка кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського, концертмейстер кафедри сольного співу та оперної підготовки ХНУМ, солістка та арт-директор проекту «Gloria Flamenco»;
e-mail: viki.melnik333@gmail.com
ORCID 0000-0001-9730-1149

**УКРАЇНА – ІСПАНІЯ: АРХЕТИПИ НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ
У КРОС-КУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ**

У статті запропоновано аналогії між репрезентаціями національного характеру в культурі України та Іспанії на підставі типологічної спільності «культурних архетипів», що лежать в основі прояву національної своєрідності двох європейських держав. Проаналізовано історичні й релігійні чинники формування національного характеру; звернено увагу на матримоніальні аспекти, досліджено містичний досвід буття обох країн. Порівняння певних культурних набутків (музичних, літературних, фольклорних) цих двох культур дозволило певною мірою очистити розуміння українського національного характеру від «малоросійських нашарувань», використавши у якості символічного «Інишого» іспанський феномен.

■ **Ключові слова:** «культурний архетип», національний характер, крос-культурний діалог, народна музика України, народна музика Іспанії.

Постановка проблеми. У сьогоденні особливого значення набуває міжнаціональна комунікація. Відкриті кордони, спілкування без обмежень, процеси глобалізації культурного простору – все це відкриває широкі можливості для зустрічі культур. Глибинне вивчення світу, історії, географії, геополітичних умов сприяє виходу процесу самопізнання на новий рівень, на якому реалізується намагання не просто усвідомити своє місце у величезному світовому просторі, але розкрити неповторність своїх національних ознак через об'єднуючі все людство фактори.

Завдяки стрімкому розвитку технологій відстань сьогодні не є поділяючим фактором. Розширення та вивчення спільних горизонтів гуртує людство. Міжнародні діалоги, взаємодія на різних рівнях все частіше стають скоріше нормою, ніж виключенням. Усе викладене вище визначило **актуальність** обраної теми і ракурс дослідження статті: виявлення архетипів української ментальності саме у крос-культурному діалозі з іспанським національним характером.

Аналіз публікацій за темою. Питання пошуку української національної ідентичності займають одне з ключових місць серед сучасних наукових досліджень. Діячі художньої культури, філософи, соціологи у широкому полі гуманітарної парадигми виявляють спроби окреслити національний характер, звільнити його від звичної малоросійської скутої свідомості. Зважаючи на дещо хибні усталені уявлення, для оновленого розуміння суті української ідентичності потрібні символи, погляд крізь призму «Іншого». Довгий час місце «Іншого» беззаперечно було зайняте найближчим північним сусідом. Таємнича «русская душа» стала своєрідним дзеркалом, що викривило український національний характер у сторону спрощення та односторонності, закріплюючи за ним такі риси, як безініціативність, хитрість та жадібність. Метою цього дослідження є спроба відійти від звичного сприйняття української ментальності та оновити враження за допомогою порівняльної проєкції з іншими культурними архетипами, зокрема, Іспанії.

Спеціальних праць, присвячених українсько-іспанським взаєминам з позицій крос-культурного діалогу, сьогодні не існує. Є дослідження в інших галузях, автори яких висвітлюють окремі аспекти, звертаючи увагу на запозичений Україною досвід Іспанії (мова йде про економічні, юридичні або аграрні набутки). Незважаючи на численні приклади української композиторської творчості, що надихалися образами іспанської культури (В. Губаренко – балет «Камінний господар», Л. Дичко – «Алькасар... Дзвони Арагону» та інші), ґрунтовних наукових мистецтвознавчих аналізів культурного запозичення чи впливу відшукати не вдалося. Натомість, існує цікаве наукове есе *«Que (no) sabemos del romance anonimo»* іспанського науковця *Santiago Porras Alvarez* (2002), де автор проводить низку історичних розслідувань щодо походження мелодії, в результаті яких визначає її

українське коріння, а саме, точне цитування народної пісні «Ніч яка місячна». Незважаючи на існування затверджених відмінностей українського та іспанського колоритів, що у пересічній свідомості на побутовому рівні уособлюються як полярні протилежності (наприклад, іспанська вибуховість характеру та українська пасивність), разом з тим існує дещо, в чому виявляється схожість. Дослідити ці типологічні репрезентації національного характеру ми і маємо на меті у цій статті. Роз'яснення феномену національного характеру як явища ментальності було нами запозичене у праці Н. Боголюбової та Ю. Ніколаєвої (2009). Розвиток наукової думки в нашому дослідженні спирається на доведену цими науковцями тезу щодо культурного архетипу. У концепції міжкультурної комунікації національного характеру формується певне коло архетипічних образів.

Ще у першій половині минулого століття для визначення підсвідомо-глибинних сценаріїв, що керують людиною, Карл Юнг (1912) запровадив поняття архетипу як інструмента психоаналізу. Самопізнання та пошуки самоідентифікації привели К. Юнга до феномену «архетип». Цей термін бере свій початок у давньогрецькій мові та перекладається як «першоджерело», «зразок». В аналітичній психології, завдяки К. Юнгу, починає використовуватися з 1919 року. Психолог поділяв колективне підсвідоме на інстинкти та архетипи, де перші визначають наші дії, а інші – уявлення про світ. Тобто, архетип – це точка зору на ситуацію, яка обумовлює реакцію, «імпульс до дії»; «суб'єктивне сприйняття об'єктивних життєвих процесів» (Хайд, Макгиннесс, 2017). Згодом зручність терміну для аналізу художніх текстів значною мірою поширила його використання майже в усіх галузях гуманітарного знання, провокуючи розширення значення цієї категорії. Змістовне навантаження «архетипу» настільки поглибилось, а інколи навіть трансформувалося, що Д. Львов (2018) на початку 2017 року присвятив питанню цих метаморфоз ціле дослідження.

У статті «Поняття архетип у російськомовних наукових виданнях 2015–2016 років» автор, обравши проміжок часу, проаналізував інформаційний простір на предмет використання терміну у різних сферах за призначенням: мистецтвознавство, менеджмент, реклама, право тощо. Науковець дійшов висновків, що, в залежності від галузі, можливо ви-

ділити майже п'ять варіантів трансформації першоджерела: «архетип колективного підсвідомого», «культурний архетип», «архетиповий образ» як поняття для визначення архаїчних феноменів та визначення певної неясної специфіки. Також акцентується увага на тому, що зміст терміну «архетип» значною мірою звузився: у сучасних наукових роботах він означає лише певну сукупність спільних рис, а не широкий загальний пласт підсвідомого. Д. Львов також зазначає, що найширше термін «архетип» застосовують у літературознавстві та музикознавстві, з причини зручності його використання при аналізі художніх текстів. У нашому дослідженні, спираючись на класифікацію сучасних значень архетипу, ми застосуємо термін «культурний архетип».

Порівняння культурних архетипів українського та іспанського національних характерів було проведено за допомогою методу крос-культурного аналізу, чий виток сягають середини ХХ століття. Тоді психологи-біхевіористи почали активно впроваджувати його у свої дослідження, на меті яких було вивчення психіки людини, спираючись на соціо-культурні умови її життя (Корнилова, 2004). Органічна «співпраця» метода крос-культурного діалогу (як інструменту дослідження колективного несвідомого) з категорією архетипу¹ виявляється очевидною, завдячуючи їх походженню з однієї гуманітарної сфери.

Мета даного дослідження полягає у визначенні точок крос-культурного перетину України й Іспанії та у віднайденні української ідентичності крізь призму іспанського національного характеру.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні поняття «архетип» залишається суперечливим концептом («ментальним утворенням»), як і будь-яка інша категорія, що намагається типізувати унікальний та неповторний людський феномен. Але все одно, наша свідомість мала та матиме жагу до відкриттів того спільного, що єднає ті чи інші культури, до постійної присутності того Іншого, що про нього

¹ О. Колчанова у 2006 році присвятила свою дисертацію саме розбору феномену архетипу у сфері філософії культури. Науковиця обирає метод узагальнення як основний інструмент. Справді, для виведення певних архетипових образів сумарний ефект певних якостей дозволяє вивести лаконічну назву характерного образу. Натомість, ми у нашому дослідженні користуємось вже готовими культурними архетипами та не маємо на меті віднайти та узагальнити нові образи.

писав Жан-Поль Сартр, та яка дозволяє краще зрозуміти та опанувати власну ідентичність.

Окреслимо семантичне поле поняття «національний характер». На думку М. Боголюбової та Ю. Ніколаєвої (2009), це «специфічна категорія, що позначає набір якостей, характерних особливостей будь-якого народу, що виявляються в побуті, поведінці, моралі, мистецтві, релігії, мові, традиціях. Відображає особливості клімату, природи, географічного положення. Є результатом багатой історії народу, країни» (2009: 49). На перший погляд, зважаючи на географічну відстань, Україна та Іспанія позбавлені точок контактної перетину ані в минулому, ані в теперішньому: у кожній з цих країн та їх етносів своя культурна спадщина, свої нагальні проблеми, та своє бачення майбутнього². Різний культурний ґрунт формує самобутні національні характери. Втім, їх певна типологічна схожість, яка простежується на рівні функціонування культурних архетипів, створює ґрунт для самоідентифікації. Враховуючи вищезазначене, спробуємо визначити усталені символічні структури (архетипові образи) українського та іспанського національного характеру, обравши для порівняння декілька найважливіших площин: історичну, релігійну, матримоніальну, містичний досвід буття. Вдамося до більш детального їх аналізу.

Перше місце у порівнянні критеріїв займає історичний травматичний досвід буття обох країн. Відомо, що Іспанія вела багатовікову визвольну боротьбу, Реконкісту (VIII–XV століття), проти мавританських завойовників (Verskin, 2015). Пізніше було протистояння французькому пануванню (1635–1659) (Wilson, 2010). Війни були кровопролитні: іспанці боролися за свою незалежність, віру та звичаї. Натомість в Україні, як ми знаємо, тривала визвольна боротьба проти Золотої орди (XIII століття), Московського царства під проводом Б. Хмельницького (XVII століття), проти польсько-шляхетського панування (1648–1657 рр.). Варто зазначити беззаперечний вплив цих

² Чи не єдиним виключенням може вважатися факт безпосереднього контакту іспанської та української культури у 1937–1938 роках, під час Іспанської громадянської війни: радянська влада вивезла близько 3000 іспанських дітей та розселила їх по Союзу. Ті, кого було врятовано від фашистського режиму Франко, *Niños de Russia*, потрапили в тому числі і на територію України (Moreno Izquierdo, 2017).

подій на мистецтво та в цілому свідомість обох країн. Східний ген, що пов'язаний з певною асиміляцією народів, незважаючи на вороженечу, впевнено закріпився у генофонді національних культур Іспанії та України. Це яскраво виявляється у мавританському наслідуванні (архітектура, медицина тощо); у зовнішньому вигляді (козацький костюм, вигляд зброї). Грунтовні праці професора Г. Халимоненка (2014), доктора філології Київського Національного університету імені Т. Г. Шевченка, наголошують, що слова *майдан*, *лелека*, *могорич* мають походження з тюркського мовного середовища.

Під впливом потужних батальних вражень обидві нації набули домінантного *архетипу волі*. У свідомості обох народів свобода є найвищою цінністю, вона – головна потреба людського духу. Рупорами національної жаги до свободи стали лозунги «Воля або смерть» (один з козацьких лозунгів), та аналогічний йому – «*Muy noble, muy leal, y decidida por la libertad*» (дивіз іспанського міста Алмерія), який в перекладі з іспанської означає: «Дуже шляхетний, дуже лояльний та прагне свободи». *Архетип волі* також віддзеркалився не лише у гаслах, а й у народній творчості. Наприклад, в Україні – у козацьких піснях, що «загострюють почуття громадянського обов'язку, виховують священну ненависть до ворогів, до зрадників» (Березовський, Родіна, Хоменко, 1961). В Іспанії подібні войовничі настрої віддзеркалені у жанрі *copla* (Montesinos, 2013). Його мотиви підтримували повстанців Громадянської війни (1936–1939 р.).

Провідне значення у формуванні національної свідомості відіграє трансцендентний вимір буття. Світоглядний рівень світосприйняття як українців, так і іспанців відрізняється постійним відчуттям апокаліптичності, що трансформується у жагу чуда. Безперечно, ця мрія втілюється у палкій Вірі, прагненні до Божественного прихистку. Обидві країни є колискою християнської культури. Шанобливе ставлення до Божественного Покровителя, не лише як до надприродної сили, але і як до Батька або Друга, перш за все, кристалізувалося у тонке, але непоборне відчуття честі, що також знайшло віддзеркалення у народній творчості обох країн. Часто можна зустріти звернення по допомогу, заклик звернути увагу на несправедливість, тощо. Уся усна народна творчість України пронизана зверненнями до Отця.

У свою чергу, в Іспанії, зокрема, у культурі фламенко, існує навіть окремий жанр – *saeta* (Montesinos, 2013). Це фактично є романська молитва, яку характеризують яскраво виражений мавританський колорит мелодичної лінії та християнська символіка тексту. Палка відданість своїй вірі, інтелектуалізм та освіченість – ці риси стали визначальними для таких *архетипів*, як «*Єзуїт*» (в Україні) та «*Дон Кіхот*» (в Іспанії). Обидва – пристрасні в молитві, окрім того, знавці багатьох сучасних та стародавніх мов, наділені гострим розумом, державним мисленням, рішуче стають до бою за віру та справедливість. У цьому контексті варто звернути увагу на відкриття «донкіхотської тенденції» в українській музиці. Вірко Балей (1938), україно-американський диригент, піаніст, музичний діяч, у своїй статті про українську музику для музичної енциклопедії «*Grove Dictionary of Music and Musicians*», звертає увагу на «...гіперболічну атмосферу, в якій фантастичні події чомусь здаються цілком реальними» (Baley, 2001). Він пояснює цю тенденцію «крайньою формою самоаналізу».

Побожність обох народів також створила особливий культ Божої Матері. Її Образ уособлює всеосяжну любов, милосердя та прихисток душі. Значущість Діви Марії підтверджена багатьма доказами: насамперед, безліччю календарних свят, образів та зображень. Її ім'ям називають численні храми та монастирі. Можливо, таку всеосяжну прихильність до образу Божої Матері можна пояснити підсвідомою жагою до саме жіночого покровительства. Марія Гімбутас (2006) слушно зазначає: «Численні категорії, функції та символи, до яких зверталася доісторична людина, прагнучи висловити Величне Таїнство Буття, є тільки різноманітними проявами єдиної неподільної Богині, а зрештою – самої Природи» (2006: 244). У контексті цього ґрунтовного дослідження, давньоєвропейська Велика Богиня виступає своєрідним архетипом, що підкреслює значущість саме жіночої постаті у ієрархії певних спільнот. В Україні цей культ уособлено у *архаїчному образі Берегині*. Він також містить уявлення про теплі стосунки в родинному колі.

Чільна роль жінки в Україні та Іспанії є доволі природною. Зокрема, у дослідженнях Володимира Охримовича (1891) ми можемо знайти опис весільного обряду, який, на його думку, демонстрував безсумнівно матріархальні взаємовідносини. По-перше, під час сватання дівчина

мала право відмовити парубку; по-друге, сім'я через день влаштувала «оглядини» майбутньому нареченому; по-третє, «викуп молодії» – усі ці звичаї мали підкреслити неабияку значимість жінки. В Іспанії також існує своєрідний викуп нареченої. Але там він називається *«las arras»* («залог»): тринадцять монет благословляє священник та передає нареченій з обіцянкою чоловіка турбуватися про неї (Shubert, 1991).

Завдяки особливому ставленню до жінки у світовій літературі з'явилися узагальнені образи, що згодом трансформувалися у стійкі жіночі *архетипи*: в Україні – *Солоха* (відтворений Миколою Гоголем узагальнений образ української молодиці), в Іспанії – *Кармен* (влучно окреслений Проспером Меріме примхливий характер іспанської красуні). Незважаючи на усю контрастність цих двох образів (один – гротескно принижений, а інший – романтично звеличений), вони обидва вирізняються зваблівістю, норовливістю, спонтанністю вибору та сміливістю. Сміємо стверджувати, що ці архетипи можна вважати скоріше правилом, ніж виключенням. Українська дослідниця з гендерних питань Оксана Кісь (2019) у своєму інтерв'ю для радіостанції «Українське радіо “Культура”» зазначає, що «...у традиційній культурі діє, зокрема, принцип комплементарності (або ж взаємодоповнюваності), за яким соціальні ролі, поділені на чоловічі та жіночі, мають працювати у певному партнерстві». У будь-якому випадку, місце жінки в ієрархії українського суспільства рівне за значенням чоловікові, а можливо, і вище. Свого часу Маріус Петіпа також підкреслив значущість *жіночого архетипу* для іспанців. У своїх мемуарах він зазначає: «Іспанія – країна кохання та поклоніння жінці, в одному з тірольських характерних па, які я виконував з пані Стефан, танцівник просить у своєї партнерки поцілунок, але зустрічає відмову. Він вдруге, вже палкіше, благає про те ж – знову відмова. Третя спроба дещо пом'якшує серце дами, вона дає згоду. Я, увійшовши в роль та використавши отриману згоду, так реально відтворив “пропоновану дію”, що навіть прихильники школи Станіславського могли бути задоволені. Не встиг я опинитися за лаштунками, як переді мною постав очільник мадридської поліції, який поспішив на сцену для суворої розмови: він заявив, що абсолютно заборонено цілувати даму на сцені» (Нехендзи, Слонимский, 1971). У такому контексті дуже неоднозначно сприймається назва балету М. Петіпа

«Права сеньйора», яку можна перекласти українською з обох позицій: з чоловічої, як «Права сеньйора», з жіночої – «Сеньйора має рацію».

Можливо, саме завдячуючи впевненому, або навіть головуючому, місці у суспільстві, жіноча постать в обох культурах набула надприродних здібностей. Український історик Курочкін О. (2004) у своїй монографії зазначає: «Так, згідно з українськими легендами апокрифічного характеру, відьма сильніша не тільки за чорта, а й за Бога: коли останній намагався перетворити відьму в камінь, щоб покарати за гріхи, вона не дозволила це з собою зробити, а потім не дозволила Богові повернутися на небеса». Невипадково М. Гоголь у містичній повісті «Вій» (1835) застерігає: «Адже в нас у Києві всі баби, що сидять на базарі, усі – відьми» (Гоголь, Харченко, 2009).

Український фольклор рясніє згадками прямими або непрямими про саму постать відьми або її чудернацькі обряди. Зокрема, купальські пісні найбільш відображують цю тематику. Натомість в Іспанії за часів Інквізиції жорстка цензура винищила будь-які згадки щодо відьмацтва. *Jose Manuel Pedrosa* (1999) у своєму дослідженні *Dos canciones de brujas en el Cancionero musical de Palacio* (Дванадцять відьмацьких пісень у *Cancionero musical de Palacio*) «реставрує» втрачений зміст певних пісень. При редагуванні за часів Інквізиції багато слів було навмисно пошкоджено, замінено на більш відповідаючи тогочасним моральним принципам. *El cancionero de palacio* – збірка поліфонічної музики кінця XV – початку XVI століть. Автор статті наводить приклади текстів пісень та пропонує варіанти для відтворення первинного їх змісту. Зрозуміло, що жіночий архетип не вичерпується образом чаклунки. Але, безумовно, з галереї жіночих образів він є найбільш яскравим.

Щодо економічної спільності: в обох країнах переважає аграрний сектор. Історичні подробиці свідчать як про «злети», так і про «падіння», але, безсумнівно, слово «земля» для обох народів завжди було ширшим, ніж визначення території: це слово було родючим, життєдайним. З цієї тези можна вивести новий архетип поля. Він уособлює в собі символ існування, буття, джерела сущого. Для прикладу наведемо вірші двох поетів – «співців свободи» – Тараса Шевченка і Федеріко Лорки:

Заповіт Т. Г. Шевченко	Ay! Poema de la Solea F. G. Lorca	Ай! Поема Солеа Ф. Г. Лорка
Як умру, то поховайте Мене на могилі Серед степу широкого На Вкраїні милій...	...El Horizonte sin luz Este mordido de hogueras (Ya os he dicho que me dejeis En este campo llorando)	...Потьмянілий небосхил Язика багаття лижуть (Ой прошу ж вас: лишіть мене в чистім полію, Хай поплачу вволю.) (пер. Ф. Воротнюк)

В обох поемах *архетип поля* набуває відтінку життєдайності, що надає розради, сил або спокою. Сакральний, ритуальний зміст цього архетипу у національних культурах віддзеркалився в українських топотівках та в Іспанському *zapateado* (Castro Buendía, 2014). Обидва елементи танцю виконувались завдяки ударам ніг об землю, що утворювали ритмічні малюнки. Напевно можна назвати цей танцювальний прийом продуктом обрядової семантики. Ритмічність вводила учасників у певний транс та давала відчуття спільності ритуалу, а відчуття опори, землі наповнювало їх життєдайною силою.

Висновки. Отже, навіть побіжного огляду достатньо, щоб зафіксувати певну типологічну спільність між українською та іспанською культурами. Безперечно, наведені приклади не «приватизовані» ними, їх реалізацію можна знайти і в інших світових культурах, але чільне місце та основоположну роль вони виконують саме у вище розглянутих менталітетах. Відновлення уявлення про український національний характер, його цілісний образ ще потребує часу, досліджень та кристалізації. Такі риси, як феміноцентричність, апокаліптичність та містичний флер світосприйняття, релігійність, відчайдушність та воївничість, на нашу думку, можна вважати стрижньовими у системі української ментальності.

ЛІТЕРАТУРА

- Березовський, І., Родіна, М., Хоменко, В. (1961). *Історичні пісні*. Київ: Видавництво Академії наук України.
- Боголюбова, Н. М., & Николаева, Ю. В. (2009). *Межкультурная коммуникация и международный культурный обмен*. С.-Петербург: Санкт-Петербургское культурологическое общество.

- Гимбутас, М. (2006). *Цивілізація великої Богини*. Москва: Російська політична енциклопедія.
- Гоголь, М., Харченко, А. (2009). *Вій*. Retrieved from <https://chtyvo.org.ua/authors/Hohol/Viy/> (2020, листопад, 17).
- Кісь, О. (2019). *Жінка у традиційній українській культурі: міфи і правда*. Retrieved from <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=5359> (2020, листопад, 17).
- Колчанова, Е. (2006). *Архетип как категория философии культуры*. (Автореф. дис. ... канд. филос. наук). Тюменский государственный университет. Тюмень.
- Корнилова, Т. (2004). *Експеримент и квазиэксперимент в психологии: учебное пособие*. Санкт-Петербург: Питер.
- Курочкін, О. (2004). *Українці в сім'ї європейській: звичаї, обряди, свята*. Київ: Бібліотека українця.
- Лорка, Ф., Воротнюк, Ф. (2004). *Ай!* Retrieved from http://www.ae-lib.org.ua/texts/garcia_lorca_poetry_ua.htm#2-02 (2020, листопад, 17).
- Львов, Д. (2018). Понятие «архетип» в русскоязычных научных публикациях за 2015–16 годы. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-arhetip-v-russkojazychnyh-nauchnyh-publikatsiyah-za-2015-16-gody/viewer> (2020, листопад, 17).
- Нехендзи, А., Слонимский, Ю. (1971). *Мариус Петина: материалы, воспоминания, статьи*. Санкт-Петербург: Искусство.
- Охримович, В. (1891). Значение малороссийских свадебных обрядов и песен в истории эволюции семьи. *Этнографическое обозрение*, 4, 44–105.
- Ревуцький, Д. (1919). *Українські думи та пісні історичні*. Київ.
- Хайд, М., Макгиннесс, М. (2017). *Юнг в комиксах: біографія, ідеї, трудові*. Москва: И. «Э».
- Халимоненко, Г. (2014). Тюркізми арабського походження в українській мові. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Східні мови та література*, 1, 34–38.
- Шевченко, Т. (1859). Заповіт. Retrieved from <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev146.htm> (2020, листопад, 17).
- Юнг, К. (1989). Очерки по психологи бессознательного. Retrieved from <https://libking.ru/books/psy-aclassic/553283-karl-yung-ocherki-po-psihologii-bessoznatelnogo-sbornik.html> (2020, листопад, 17).

- Яковенко, Н. (2002). *Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст.* Київ: Критика.
- Baley, V. (2001). Ukrainian Music. *Grove Dictionary of Music and Musicians*. V. 2. Retrieved from <https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000040470?rskey=ofNdL0&result=2>
- Castro Buendía, G. (2014). Música e historia del Zapateado. *Revista del Centro de Investigación Flamenco Telethusa*, 7 (8), 22–37.
- Lorca, F. G. (1921). Ay! Poema de la Solea (Cante Jondo). Retrieved from http://users.telenet.be/gaston.d.haese/poema_de_la_solea.html (2020, листопад, 17).
- Montesinos, A. B. (2013). Origin y Evolucion del Flamenco. Retrieved from https://books.google.com.ua/books?id=4eWeBAAAQBAJ&pg=PA164&dq=los+palos+flamencos+saeta+copla&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwi_zmW8M_tAhUq14sKHZa1BxYQ6AEwAXoECAAQAQ#v=onepage&q=los%20palos%20flamencos%20saeta%20copla&f=false (2020, листопад, 17).
- Moreno Izquierdo, R. (2017). *Los niños de Rusia: La verdadera historia de una operación de retorno*. Barcelona: Grupo Planeta.
- Pedrosa, J. M. (1999). Dos Canciones de Brujas en el Cancionero Musical de Palacio. *Voz y Letra*. 1, 71–82.
- Porras Alvarez, S. (2002). Que (no) sabemos de romance anonimo? Retrieved from <http://guitarra.artepulsado.com/guitarra/romanceanonimo.php> (2020, листопад, 17).
- Shubert, A. (1991). *Historia social de España (1800–1990)*. Madrid: NEREA.
- Rios Saloma, M. (2011). La Reconquista. *Una construccion historiografica*.
- Verskin, A. (2015). Islamic Law and the Crisis of the Reconquista: The Debate on the Status of Muslim communities in Christendom. Retrieved from https://books.google.com.ua/books?id=ptUuBgAAQBAJ&pg=PA1&dq=reconquista&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwiFxPm22c_tAhUDkMMKHV0-AYIQ6AEwAHoECAMQAQ#v=onepage&q=reconquista&f=false (2020, листопад, 17).
- Wilson, P. (2010). The Thirty Years War: A Sourcebook. Retrieved from https://books.google.com.ua/books?id=7wodBQAAQBAJ&pg=PA209&dq=france+spain+war+1635&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwj4nN_L3c_tAhV_k_SoKHTtVChgQ6AEwBHoECAYQAQ#v=onepage&q=france%20spain%20war%201635&f=false (2020, листопад, 17).

Viktoriiia Melnyk

A Postgraduate Student, Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts,
Accompanist at the Department of Solo Singing and Opera Training,
Solist and Art Director of the project «Gloria Flamenca»;
e-mail: viki.melnik333@gmail.com
ORCID 0000-0001-9730-1149

**UKRAINE – SPAIN: THE ARCHETYPES OF NATIONAL
CHARACTERS IN THE CROSS-CULTURAL CONTEXT**

The aim of the article. *The aim of the research consists in determination of the points of cross-cultural intersection between Ukraine and Spain, in a search of Ukrainian identity in the light of Spanish national character.*

The research methodology. *The absence of the special works, concerned with Ukrainian-Spanish relationships from the point of a cross-cultural dialogue, led to the topic of the research. Certain scholar explorations (such as an essay *Que (no) sabemos del romance anonimo* of Spanish scholar Santiago Porras Alvarez: 2002) have no significant effect on situation. Comparative analysis is performed by means of several terms, such as “national character” (work of N. Boholiubova and Yu. Nikolaieva, 2009), “archetype” (psychoanalysis of K.G. Jung), “cultural archetype” (article of D. Lvov, 2018), “cross-cultural analysis” (monograph of T. Korniylova, 2014).*

The results. *A certain typological commonness was found through cross-cultural comparison of the cultures of Ukraine and Spain. The presented parallels between the archetypal images and their main place in the mindsets of both peoples have opened up new horizons for further research. Restoration of the concept of the Ukrainian national character; its integral image still requires time, research interest and crystallization. However, we were able to find the core features in the system of mindset formation, such as feminocentricity, apocalection and mystical shade of a worldview, religious commitment, valiance and militancy.*

Novelty. *In the article, for the first time not only on the territory of the Ukrainian music studies, but also in the world, it is proposed to draw an analogy between the representation of the national character in the culture of Ukraine and Spain on the basis of typological commonness of “cultural archetypes”, which are at the bottom of the manifestation of the national identity of two European countries.*

The practical significance. *Comparison of cultural achievements of Ukraine and Spain (music, literature, folklore) to a certain extent cleared the understanding of the Ukrainian national character from “Little Russian depositions”, using the Spanish phenomenon as a symbolic “Other”.*

■ **Key words:** *“cultural archetype”, national character, cross-cultural dialogue, folk music of Ukraine, folk music of Spain*

REFERENCES

- Berezovskyi, I., Rodina, M., Khomenko, V. (1961). *Istorychni pisni [Historical songs]*. Kyiv: Vydavnytstvo Akademii nauk Ukrainy [in Ukrainian].
- Bogolyubova, N. M., & Nikolaeva, Yu. V. (2009). *Mezhkulturnaya kommunikatsiya i mezhdunarodnyy kulturnyy obmen [Intercultural communication and international cultural exchange]*. St. Petersburg: Sankt-Peterburgskoe kulturologicheskoe obschestvo [in Russian].
- Gimbutas, M. (2006). *Tsivilizatsiya velikoy Bogini [Civilization of the great Goddess]*. Moscow: Rosiyskaya politicheskaya entsiklopediya [in Russian].
- Hohol, M., Kharchenko, A. (2009). Vii. Retrieved from <https://chtyvo.org.ua/authors/Hohol/Viy/> (2020, November 17) [in Ukrainian].
- Kis, O. (2019). Zhinka u tradytsiinii ukrainskii kulturi: mify i pravda [Zhinka in tradytsiinii ukrainskii kultury: myths and justice]. Retrieved from <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=5359> [in Ukrainian].
- Kolchanova, E. (2006). *Arhetip kak kategoriya filosofii kulturyi [Archetype as a category of philosophy of culture]*. (Extended abstract of PhD's diss. in Philosophy). Tyumen State University. Tyumen [in Russian].
- Kornilova, T. (2004). *Ekspyrimnt i kvaziekspyrimnt v psikhologii [Experiment and quasi-experiment in psychology]*. (Tutorial). Saint Petersburg: Piter [in Russian].
- Kurochkin, O. (2004). *Ukraintsi v simi yevropeiskii: zvychai, obriady, sviata [Ukrainians in the European family: customs, rituals, holidays]*. Kyiv: Biblioteka ukraintsia [in Ukrainian].
- Lorka, F., Vorotnyuk, F. (2004). Ay! Retrieved from http://www.ae-lib.org.ua/texts/garcia_lorca_poetry_ua.htm#2-02 (2020, November 17) [in Ukrainian].
- Lvov, D. (2018). Ponyatie «arhetip» v russkoyazychnykh nauchnykh publikatsiyakh za 2015–16 godyi [The concept of “archetype” in Russian-language scientific publications for 2015–16]. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/>

- ponyatie-arhetip-v-russkoyazychnyh-nauchnyh-publikatsiyah-za-2015-16-gody/viewer> (2020, November 17) [in Russian].
- Nehendzi, A., Slonimskiy, Yu. (1971). *Marius Petipa: materialy, vospominaniya, stati* [*Marius Petipa: materials, memoirs, articles*]. Saint Petersburg: Iskustvo [in Russian].
- Ohrimovich, V. (1891). Znachenie malorossiyskikh svadebnyih obryadov i pesen v istorii evolyutsii semi [The value of Little Russian wedding ceremonies and songs in the history of family evolution]. *Etnograficheskoe obozrenie* [*Ethnographic review*], 4, 44–105 [in Russian].
- Revutskiy, D. (1919). *Ukrainski dumy ta pisni istorychni* [*Ukrainian thoughts and songs are historical*]. Kyiv [in Ukrainian].
- Hayd, M., Makginness, M. (2017). *Yung v komiksah: biografiya, idei, trudy* [*Jung in comics: biography, ideas, works*]. Moscow: I. «E» [in Russian].
- Khalymonenko, H. (2014). Tiurkizmy arabskoho pokhodzhennia v ukrainskii movi [Turkisms of Arab origin in the Ukrainian language]. *Visnyk Kyievskoho natsionalnoho universytetu im. T. H. Shevchenka* [*Bulletin of Kyiv National University named after T. G. Shevchenko*]. *East languages and literature*, 1, 34–38 [in Ukrainian].
- Shevchenko, T. (1859). Zapovit. Retrieved from <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev146.htm> (2020, November 17) [in Ukrainian].
- Jung, K. (1989). *Ocherki po psihologii bezsoznatelnogo* [*Essays on Psychologists of the Unconscious*]. Retrieved from <https://libking.ru/books/psy-aclassic/553283-karl-yung-ocherki-po-psihologii-bessoznatelnogo-sbornik.html> (2020, November 17) [in Russian].
- Yakovenko, N. (2002). *Paralelnyi svit. Doslidzhennia z istorii uiavlennia ta idei v Ukraini XVI–XVII st.* [*Parallel light*]. Kyiv: Krytyka [in Ukrainian].
- Baley, V. (2001). Ukrainian Music. Grove Dictionary of Music and Musicians. Vol. 2. Retrieved from <https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000040470?rskey=ofNdL0&result=2> [in English].
- Castro Buendía, G. (2014). Música e historia del Zapateado [Music and history of Zapateado]. *Revista del Centro de Investigación Flamenco Telethusa* [*Center Magazine Flemish Telethusa Research*], 7 (8), 22–37 [in Spanish].
- Lorca, F. G. (1921). Ay! Poema de la Solea (Cante Jondo). Retrieved from http://users.telenet.be/gaston.d.haese/poema_de_la_solea.html (2020, November 17) [in Spanish].

- Montesinos, A. B. (2013). Origin y Evolucion del Flamenco. Retrieved from https://books.google.com.ua/books?id=4eWeBAAAQBAJ&pg=PA164&dq=los+palos+flamencos+saeta+copla&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwi_zmW8M_tAhUq14sKHZa1BxYQ6AEwAXoECAAQAg#v=onepage&q=los%20palos%20flamencos%20saeta%20copla&f=false (2020, November 17) [in Spanish].
- Moreno Izquierdo, R. (2017). *Los niños de Rusia: La verdadera historia de una operación de retorno [Children of Russia: The True Story of a return operation]*. Barcelona: Grupo Planeta [in Spanish].
- Pedrosa, J. M. (1999). Dos Canciones de Brujas en el Cancionero Musical de Palacio [Two Songs of Witches in the Musical Songbook of Palace]. *Voz y Letra [Voice and Lyrics]*, 1, 71–82 [in Spanish].
- Porras Alvarez, S. (2002). Que (no) sabemos de romance anonimo? [We (don't) know about anonymous romance?]. Retrieved from <http://guitarra.artepulsado.com/guitarra/romanceanonimo.php> (2020, November 17) [in Spanish].
- Shubert, A. (1991). *Historia social de España (1800–1990). [Social History of Spain (1800–1990)]*. Madrid: NEREA [in Spanish].
- Ríos Saloma, M. F. (2011). *La reconquista. Una construcción historiográfica (siglos XVI–XIX) [The reconquest. A historiographic construction (16th–19th centuries)]*. México/Madrid: Marcial Pons Ediciones de Historia, 352 [in Spanish].
- Verskin, A. (2015). Islamic Law and the Crisis of the Reconquista: The Debate on the Status of Muslim communities in Christendom. [Islamic Law and the Crisis of the Reconquista: The Debate on the Status of Muslim communities in Christendom]. Retrieved from https://books.google.com.ua/books?id=ptUuBgAAQBAJ&pg=PA1&dq=reconquista&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwiFxPm22c_tAhUDkMMKHV0-AYIQ6AEwAHoECAMQAg#v=onepage&q=reconquista&f=false (2020, November 17) [in Spanish].
- Wilson, P. (2010). The Thirty Years War: A Sourcebook. Retrieved from https://books.google.com.ua/books?id=7wodBQAAQBAJ&pg=PA209&dq=france+spain+war+1635&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwj4nN_L3c_tAhVk_SoKHTtVChgQ6AEwBH0ECAYQAg#v=onepage&q=france%20spain%20war%201635&f=false (2020, november, 17) [in English].

Стаття надійшла до редакції 15 лютого 2021 року.